

בנותיבות אבותינו

ביטאון איגוד בני התורה יוצאי מרוקו וצפ"א

בנשיאות מרן הגאון רבי יהושע מאמאן שליט"א ובהכוונת מרנן רבותינו ראשי הישיבות שליט"א

בס"ד . גליון ד' ירח האיתנים תשע"ה

מפנקסו של בן ישיבה /

תיעוד הווי הישיבות במרוקו מתוך כתבי רבותינו

דרכי הישיבות בדרום מרוקו ובמרכזה
והשוני שבניהן

"...יום לימודים ארוך שהחל עם אמירת תיקון חצות טבילה בבאר מים חיים, תפילת שחרית אות באות תיבה בתיבה עם הניץ החמה, קריאת חק לישראל דבר יום ביומו, מזמורי תהלים וטעימת פת שחרית, ולאחר מכן החלו סדרי הלימודים בגמרא, וכך למדו: כיסו את פירוש רש"י ותוספות בניירות ואדמו"ר (מרן יש"א ברכה) קורא את הגמרא ומפרשה כפי הבנתו הראשונה שהבין בשעת הקריאה וכל אחד מהתלמידים רשאי להקשות ולפלפל על דבריו, לאחר מכן מסתכלים בפירוש רש"י והתוספות והמפרשים לראות אם הבנתם היתה נכונה. זאת היתה שיטת לימודו של מורו ורבו הנ"ל (מרן הגה"ק רבי משה אתורג'מאן זיע"א) {ובשאר מקומות המערב הפנימי}, כדי לחדד את התלמידים להוציא את שכלם מהכח אל הפועל ולהרגילם להעמיק בעיון ולא ללמוד בגירסא בעלמא, חוזר עמהם שוב את הגמרא עם פירוש"י תוספות ומהרש"א דיבור דיבור ומעולם לא דילג על איזה דיבור ברש"י או תוספות עד שיפרשוהו היטב היטב בטוב טעם ודעת, אחרי הצהריים למדו ארבעה טורים לפי הסדר, אורח חיים יורה דעה אבן העזר חושן משפט הלכה למעשה, ולאחר יום לימודים ארוך זה שהיה מסתיים בשעת מנחה וערבית למדו ספרי מוסר וספרי יראים כגון ראשית חכמה, שבת מוסר, פלא יועץ וכיוצא ורבינו משה (אתורג'מאן) מחדיר בהם יראת שמים טהורה לקיים דברי רז"ל באבות כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת".

(הנה"צ רבי דוד יהודיף זצוק"ל, "הסבא קדישא" תולדות חותנו גאון ישראל וקרובו מרן בבא סאלי זיע"א פ"ב עמ' ל"ה)

"עיר המהוללה עיר ואם בישראל בתורה ובראית שמים מרויקוס שקורים לה בלשון ישמעאל מראכש יע"א מגודלים מנעוריהם בראת אל'דים שלמים וכן רבים בידי התורה מחזיקים, ידם רמה בעבודת האל בכח ואל, כולם אנשים צדיקים ותלמוד תורה כנגד כולם בייתר שאת כיד ה' הטובה עליהם, והדברים עתיקים בפילפולא חריפתא בש"ס וכלל הפוסקים, והמפורסמות אינן צריכות ראיא, וכל יודעיו יעידון יגידון שאין תורה כתורת מראכש, יעו"ש.

(מרן הגה"ק רבי מרדכי עטיה זיע"א בהקדמת ס' מור דרור אימיר ת"ן)

"בעי"ת מראכש, עיר גדולה ומפורסמת של ת"ח גדולים וצדיקים שעמלו בתוה"ק יומם ולילה בסוגיות הש"ס בעיון רב בדברי רש"י והתוס', בשטמ"ק, המהרש"א והמהר"ם שיף והפנ"י, הגרע"א, מגן גיבורים, קול מבשר ועבודת הלוי ועוד, ולזה הקדישו כל ימי חייהם באהבת התורה שיקדה בליבם ויראת שמים טהורה תום לב וענוה"

(הגאון הגדול רבי אברהם הפוסא שליט"א, ילד מראכש, בהקדמת ס' מערכי לב)

מעניי דימא /

ענינים העומדים על הפרק במשנת רבותינו

תורה ועבודה

דברי מרן הגה"ק רבינו חיים בן עטר זיע"א - תשובה לאותם המרננים אשר בני התורה שיש להם לעסוק קצת במסחר ולא להיות כינטל', עפ"ל:

"ואני הצעיר כי לא דבר החכם אלא בזמנם שהיה להם דעת וך ורוב תורה, לזה יותר טוב ליהנות מיגיעו, מה שאין כן בזמננו כי נתמעטו הדעות והלוואי ואולי ילמד כל היום וכל הלילה ויוכל להשיג לידע ולהבין בתורה ולידע כל דיני התורה הצריכים, ונתמעטה התורה והלומדים, פשיטא כי יודה ויאמר החכם דהאידינא למווד כל היום ויסתפק וטוב לתרויהו, דאי לא תימא הכי אין טוב לגם אחד מהם, לזה הוא יותר טוב לו היום ללמוד כל היום ביזה אופן שהיה וטוב לעולם".

(הפ"ה ברכות ה.)

מפי אומרם / א מתוך משאי מרנן שליט"א בכנסי בני התורה

משא הגאון הגדול רבי משה אליעזר עבדלחק שליט"א
ראש ישיבת 'פנת הדביר' ב"ש ומח"ס ידי עלמא וש"ס

ברשות כבוד הרבנים הגאונים היושבים בשולחן הנשיאות, ברשות כל הקהל הקדוש, התכנסנו כאן הערב ע"מ להתחוק בשמירת במסורת המפוארת המסורה לנו מרבותינו מצוקי ארץ זיע"א, ומהיות טוב אשתדל להקיף בסקירה כללית מאוד על הווי הישיבות והנהגות לימודם במרוקו וגדוליה בכל הדורות.

ידועים מכל היו חכמי מראקש, שיצא שמים לתהילה בעיונם המבטיח וחרפותם הנפלאה, יחד עם ענוותם הטהורה. הגאון רבי מרדכי ב"ר יצחק עטיה זיע"א בעל המור דרור כתב בהקדמתו שלמד אותו מביא מרן החיד"א בתי דוכתי במחזיק ברכה ז"ל סי' ס"ט ובסי' רי"ד כיעו"ש), והגאון רבי אברהם אזולאי זיע"א. המור דרור הנז' בהקדמתו כתב בזה"ל: "עיר המהוללה עיר ואם בישראל בתורה ובראית שמים מרויקוס שקורים לה בלשון ישמעאל מראכש יע"א מגודלים מנעוריהם בראת אל'דים שלמים וכן רבים בידי התורה מחזיקים, ידם רמה בעבודת האל בכח ואל, כולם אנשים צדיקים ותלמוד תורה כנגד כולם בייתר שאת כיד ה' הטובה עליהם, והדברים עתיקים בפילפולא חריפתא בש"ס וכלל הפוסקים, והמפורסמות אינן צריכות ראיא, וכל יודעיו יעידון יגידון שאין תורה כתורת מראכש, עכ"ל, פלא פלאות, וכן הוה עד דור אחרון.

בדור שלפנינו היו שלושה גדולי הדור במרוקו אשר נודעו בגדולתם המבהילה, הלא הם הגאון רבי רפאל אנקאוה (המרפ"א שנודע בכינויו "המלאך רפאל", ששימש כרבה הראשי הראשון של מרוקו בפועל), הגאון רבי מסעוד הכהן (מתאפילאלת ולימים שימש כרבה של תימושת) והגאון רבי דוד הכהן סקלי זיע"א (בעל הקרית תנה דוד, לודו ברוך, קרן לודו ועושא"ס), אשר היו כולם חכמים גדולים בנגלה ובנסתר שהעניקו חמה בקומתם.

סיפר לי פעם הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ר"י פורת יוסף על מורו ורבו רב רבנן הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל שישב פ"א ולמד עם הרב"ד הגאון האדיר רבי יוסף דידי זצוק"ל והתקשו בסוגיא ולא מצאו פתרון מניח את הדעת. הגר"י דידי זצ"ל היה ידו כבקי גדול והיה מעיין תמיד רק בספרי הראשונים, ולפיכך נמנע הגר"ע לפתוח ספרי אחרונים. לאחכ"כ עיין הגר"ע זצ"ל בביתו בספה"ק "פעמוני זהב" של רבי רפאל אנקאוה זיע"א ומצא שם את שאהבה נפשו, פירוש נפלא באותו ענין ממש. אח"כ כשפגש הגר"ע עם הגר"י דידי זצ"ל שמצא פירוש נאה ומתקבל והציעו בפניו ואכן כששמעו הגר"י נחה דעתו. הגר"ע הודיעו אח"כ שראה זאת בספרו של המרפ"א, ומיד פקד הגר"י דידי להביא את הספר לפניו, וכשהביאו נישקו ומאו לא זהה ידו מתכבבו, והיה מהיחידים שבספרי האחרונים שהי' מעיין בו (ובגירסא אחרת מספרים שתלמידיו של הגר"ע עטיה הביאו הספר אליו ומאו לא זהה ידו בעל הספר הנז' כמז"כ בדור שלפנינו היו הגאון מהר"י ז' וואליד (עלוי יעניין בשו"ת רב פעלים להגרי"ח בעל הבא"ח זיע"א הלשונות המופלגים שמכנהו וכידוע לא היה הבא"ח מרבה בתארים כלל ויעו"ש), הגאון רבי שאול ז' דנאן (זקנו של הגר"ר שאול ז' דנאן בעל ההגם שאול), והגאון רבי יעקב בטאן זיע"א, וכן הלאה בכל התקופות כולן, וכל זה כמובן מלבד המשפחות הידועות שהיוו שושלת של גאונים עולם ושאר החכמים שמספרם מעורר התאוות לנוכח מדינות רבות אחרות.

נחזור לענינו, רבינו המור דרור זצ"ל הגיע לעיר איזמיר שבטורכיה (עליה מעיד בגודלו רבינו חיים פלאגי זצ"ל בכף החיים סי' כ' שלא היה בה מבוז' ללא ישיבה ובית מלא ספרים) ושם ראו את עינוו וחרפותו ומיד מינהו שילמד את חכמי אותו מקום... רק מכיון שלא ידע את שפתם לפיכך היה כותב הכל ע"ג לוח בלשון הקודש. לימים היוה אותו לוח את הספר המפורסם "מור דרור"... בענוותו לא חשב כלל לכתוב ספר ורק כיון שכבר נכתב הוציאו לאור עולם. כך היו רוב ככל גדולי מרוקו אשר בענוותנותם הגדולה לא הירבו לכתוב ספרים, ורק מהנשארים בידינו היום יכולים אנו מעט להבין את עוצמת גדולתם ורוממותם הנשגבה שלא היה לה אח ורעי.

עוד מעלה לעיומה שהתברכו בה רבותינו גאונים מרוקו היתה - הקדושה, גינוני קדושתם ופרישותם היו גבוהים מהשגת אנוש כמעט, מסופר על הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל מקדושי ואדירי התורה שחיו בארצות אשכנז לפני כשלוש מאות שנים, שהיה שולח את שאלותיו וספיקותיו להגאון בעל החתם סופר זצ"ל, וכששאלוהו תלמידיו מה ראה על ככה בעוד שהוא לכשעצמו גדול ויכול לפסוק לבדו, השיבם הרב זיע"א בענוותו "החת"ס מלבד גאונותו ידוע הוא גם בקדושתו, וכיון שכך מוכון הוא לאמיתיה של תורה"... בינו נא זאת.

למה אני מספר את כל זה, בכדי שנדע, שנבין שכל מנהגינו נהגו בהם גאונים עולם, ומי יכול לערער עליהם. ידוע מש"כ מהר"ק שאין בזמננו (היינו זמנו לפני כמאתיים ושמונים שנה) חכם שיכול לבטל מנהג, ועל אחת כמה וכמה מנהגים שנהגו בהם אדירי התורה בכל הדורות ולמפורסמות א"צ ראיא. אנו שומעים לצערנו פעמים רבות "שימא נעשה התרה ונבטל מנהג פלוני", דעו לכם, דעת מרן הבי"י שזר איסור גמור, בשו"ע ביו"ד סי' רי"ד מביא פלוגתת הרא"ש והרשב"א, דעת הרא"ש דשרי להתייר נדר שנדר לסייג ומאיך הרשב"א פליג וסי' שגם נדר של סייג אין להתירו, ומרן הבי"י פסק בסתם בשיטת הרא"ש ובי"א בשיטת הרשב"א, ובסעי' ב' כתב השו"ע על המחלוקת הנ"ל - במה דברים אמורים, בהומרא שקיבל אחד על עצמו, אבל דברים שקיבלו אבותיו אי אפשר להתייר. וכ"ה שיטת הרבי"ש ועוד וזהו הידיעה הרווחת ברוב הפוסקים (ולא כהפ"ח בסי' תע"ג עפ"ד הירושלמי כיעו"ש, ויעו"ע בערוה"ש סי' רי"ד שמבאר את דברי הירושלמי אחרת ואכמ"ל).

זאת ועוד, שאם מבקשים אנו לילך בדרכי אבותינו הקדושים וכאומרים ז"ל "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", הערובה לכך היא שמירת מנהגיהם, שע"כ אנו דבקים בדרכיהם והנהגותיהם בקדושה, וה' יזכנו לילך בדרכי רבותינו ליראה אותו ית' ולעובדו בלבב שלם.

מהנעשה והנשמע / סיקור על פעילויות האיגוד ברחבי הארץ בשנה האחרונה

כינוס לצדיקים הגאה להם והגאה לעולם (סנהדרין עא):

ללא ספק, גולת הכותרת של פעילות האיגוד הינה כנוסי בני התורה, המתקיימים מידי פעם בפעם לקראת ימי דפגרא ובזמנים מיוחדים, אשר אליהם מגיע ציבור בני תורה רב ואיכותי, המאזין לדברי גאוני העדה וזקניה, היושבים לצד גדולי התורה בני הדור הצעיר יותר. הכנס הראשון – כנס היסוד להקמת האיגוד – נערך בסוף חורף בירושלים, במעמד מרנן ורבנן: הגאון הגדול רבי אליהו אברג'ל שליט"א – מרא דאתרא ואב"ד בקעה וחבר ביה"ד הגדול, הגאון רבי משה אוהננא שליט"א – ראב"ד פתח תקוה מלפנים וראש ביהמ"ד הגבוה לדיינות תורת משה י-ם, הגה"צ רבי דניאל פרץ שליט"א – דומ"ץ ורב ביהמ"ד וקהילת ולאשר אמר פ"ת, הגאון ר' רבי נועם אלון שליט"א – ראש כולל תורת יששכר י-ם, הגאון ר' ישראל כהן שליט"א – ראש כולל מרבה תורה בפתח תקוה, הגאון ר' יוסף חיים אסולין שליט"א – מורה הוראה בב"ד דמרח' הגר"נ קרליץ שליט"א וראש כולל עטרת ישועה בביתר, תלמידי חכמים ואישי ציבור.

באותה מתכונת עשירה ומפוארת נערכו עוד כינוסים דומים: הכנס השני נערך במתכונת של "כנס חיזוק" לקראת ימי בין הזמנים של חודש ניסן (בכ"ה אדר ב') בהיכל בית המדרש הגדול והמפואר "דרכי דוד" בעיה"ק ירושלים ת"ו במעמד מרנן ורבנן גדולי התורה וראשי הישיבות שליט"א, ובראשם: הגאון רבי שלום טולידאנו שליט"א – מראשי ישיבת מאור התורה, הגאון ר' אריאל פחימה שליט"א – רב דקהילת חניכי הישיבות יוצאי צפון אפריקה רמות י-ם ור"מ דשיבת תורת משה, הגאון רבי אלעזר נידאם שליט"א – מחבר ספרים רבים וראש בית ההוראה דבר הלכה באלעד ובני ברק ועוד, הגאון הגדול רבי יהודה איטש שליט"א דיין וראש הכולל אהבת שלום י-ם, הגאון רבי אלעזר תורג'מן שליט"א – מגיח דשיבת באר התלמוד – יקירי ירושלים, הרה"ג ר' מאיר אביטבול – מייסד הספריה ספרדית ומכון אוצרות המגרב, הג"ר אהרן פרץ – ראש כולל אור האמת אלעד ובנו של הגאון הגדול הרב מיכאל פרץ שליט"א בעל ה"אהלי שם" ממכסיקו, ועוד. גדול היה המעמד לכבודה של תורה. הכינוס השלישי התקיים ביום ה' כ"ב אייר במסגרת "ערב עיון במשנת רבותינו", במעמד הגאון הגדול משיירי כנה"ג הגה"צ רבי שמעון ביטון שליט"א – רב ואב"ד דבית שמש ומח"ס מלאכת שמעון וש"ס, אשר כיהן בעבר כדיין בבתי הדין במרוקו בכלל ובמראכש בפרט יחד עם כ"ק הראב"ד מרח"ג הגה"ק רבי מכלוף אביחצירא זיע"א, אשר במהלך הכינוס סיפר הרב שליט"א על הווי הישיבות והנהגת בתי הדין במראכש ואגפיה, תוך שהוא חורז מעשי רב מהכא להתם ושוזר סיפורים על הנהגות מרנן רבותינו גדולי התורה זצ"ל אשר חיו ופעלו בזמן זה.

כנס בני התורה החמישי במספר, התקיים ברוב פאר והדר בעיר הקודש צפת, וגם בו השתתפו רבנים ואישי ציבור מכל אזור הגליל והסביבה, ובראשם הגה"ג רבי שלום הלוי שליט"א – רבה של קרית שמונה. את הכינוס הנעימו הנגנים המומחים והמונסים חברי "התזמורת האלא האנלוסיט – צפת", אשר תרמו במאוד לרגשי החיבור והקישור למסורת ומורשת אבותינו.

הכנס של חודש תמוז התקיים בבית הכנסת "טוויג" בירושלים במעמד הרבנים: הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א מפנמה ראש מכון פי ישרים להדרת כתבי יד לרבותינו ומח"ס יתן פרוי וש"ס, הגאון רבי שלמה בירדוגו שליט"א – ר"מ בישיבת מאור התורה י-ם, והגר"ד דוד פרץ שליט"א – רב ק"ק בית שמואל בונצואלה שנסא דברים על אורחות הכפרים ועולם הישיבות במראכש כפי שקיבל מסבו הגה"צ רבי יוסף פרץ זצוק"ל (מח"ס תהילתו בפ"י).

בחוה"מ דחג הסוכות התכנסנו יחד עם רבים מחברי האיגוד בסוכה בעיר אשדוד, שם נערך מעמד שמחת בית השואבה וציון יומא דהילולא להגה"ק רבי כליפא אלמליח זי"ע – ראב"ד דאולדמנצור שע"י מראכש שבמרוקו – מתוך דברי תורה מתורתו והנהגותיו ושיירי קודש. במעמד נכחו ונשא דברים הרבנים הגאוני הגאון רבי שלמה בן חמו שליט"א מחשובי רבני העיר ונכד הצדיק בעל ההילולא, הגאון רבי דניאל פרץ שליט"א ראש בית המדרש ולאשר אמר פ"ת, הרה"צ רבי דוד הלוי שליט"א ועוד.

דובב שפתי ישנים

במסגרת המכון להדרת תורת רבותינו וחקר כתבי ידם, זכינו ב"ה בשנה האחרונה להוציא לאור מספר ספרים וקונטרסים חשובים, ביניהם סדרת הקונטרסים "תורת אמך" על מנהגי מרוקו וצפון במעגל השנה – תוך שנערכים אנו לקראת הוצאת הספר הגדול והמקיף לחקר מנהגינו בקודש בכל קהילות מרוקו וצפון אפריקה. כמו"כ יצא לאור על ידינו בס"ד הקונטרס הנפלא "פניני המידות" על אורחות והנהגות רבותינו בקודש, כמו"כ ראו אור "דובב שפתי ישנים" ושאר ספרים. כמו"כ נמצאים תחת ידינו כתבי יד רבים מרבותינו זי"ע אשר בימים אלו עתידים לראות אור בע"ה.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

בימים האחרונים עלה בידינו בס"ד להתחיל בבניית בית המדרש המפואר שע"י איגוד בני התורה בעיר פתח תקוה, אשר שם בע"ה מקוים אנו להקים ספריה גדולה ואיכותית מספרי רבוה"ק זיע"א ועוד.

יורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל

שבוע לפני חג הפסח שעבר עלינו לטובה ולברכה, הקמנו בית הוראה - מענה הלכתי בכל השבוע לקראת חג הפסח, שאלות בעניני הלכה ומנהג, ומכירת חמץ, כמו כן הושתת קו מענה טלפוני בכל יום שישי בכל עניני הלכה ומנהג. כמו"כ ניתן לשמוע את שיעורי מורנו הרב אברהם אסולין שליט"א בעמדות קול הלשון וכן בקול מורקו: 050-4161383

הלומד על מנת לקיים

זו השנה השלישית שזכינו לאפות מצות כמסורת אבותינו לפי מנהגי יהודי צפון אפריקה – בעיר אלעד, בחברת עשרות חברי ק"ק "תפארת מיכאל" שע"י האיגוד, המשתתפים הגיעו מהדרום ומהמרכז – מירושלים, פתח תקוה, אשדוד, בני ברק ועוד. אנו תפילה שיזכנו ה' להמשיך בהמשך העשייה הברוכה בנהורא מעליא אכ"ר.

היכוננו למעמד הכנס השנתי הגדול

הננו מתכבדים להזמין את ציבור בני התורה בני הישיבות ואברכי הכוללים למעמד הגדול
"כנס בני התורה השנתי"

במעמד רבותינו גאוני הדור גדולי התורה וראשי הישיבות שליט"א
ובראשם מרנן ורבנן:

מרנן שר התורה משיירי כנסת הגדולה
הגאון הגדול רבי יהושע מאמאן שליט"א

מרנן פוסק הדור הגאון הגדול רבי שלמה משה עמאר שליט"א
מרנן הראשון לציון הגאון הגדול רבי אליהו בקשי דורון שליט"א

הגאון הגדול רבי חיים שמעון פינטו שליט"א
רב ואב"ד אשדוד
בן לאו"צ הגה"ק רבי משה אהרן פינטו זיע"א

הגאון הגדול רבי ציון בוארון שליט"א
חבר ביה"ד הגדול י-ם

הגאון הגדול רבי משה אוהננא שליט"א
אב"ד פתח תקוה וראש ישיבת תורת שלמה

הגאון הגדול רבי אליהו אבירז'ל שליט"א
מרא דאתרא בקעה י-ם וחבר ביה"ד הגדול

הגאון הגדול רבי מסעוד אלחדד שליט"א
אב"ד ירושלים

הגאון הגדול רבי דוד אביחצירא שליט"א
רב ואב"ד יבנה
נכד מרנן הגה"ק רבי מכלוף אביחצירא זיע"א ראב"ד מראכש

הגאון הגדול רבי משה אליעזר עבדלחק שליט"א
ראש ישיבת פתח הדביר ב"ש ומח"ס ידי עלמא ושא"ס

הרה"ג רבי אילן גוזל שליט"א
ראש מוסדות ילדי שגיאי ויעקב אשדוד

הרה"ג רבי אברהם אסולין שליט"א
מח"ס תורת אמך ועוד ומייסד האיגוד

רבנים ואישי ציבור

המעמד יתקיים בע"ה ביום חמישי ג' כסלו תשע"ה
באולמי מוסדות דור ודור רח' בר אילן 78 ירושלים בשעה 20:00 בדיוק

ברי אורייתא עולו ואתכונשו לבי בנישתיא ד מרנן ורבנן

בברכת התורה
הנהלת איגוד בני התורה יוצאי מרוקו וצפו"א
052-7145147